

Odd Gunnar Skagestad

Foredrag, Bærum Vest Rotary Klubb, 13. oktober 2014

NORGE I ARKTIS OG ANTARKTIS - GAMLE OG NYE UTFORDRINGER

Forside: **Plansje 1**

NORGE – ENESTÅENDE POLARNASJON

- Korvald – Norge et land i Verden
- Norge i høy grad tilstede i Verden
- Nordmenn først ute: Satte både Nordpolen og Sydpolen på verdenskartet
- Ikoniske bilder: **Plansje 2** og **3**:
Amundsen på Sydpolen 1911, Luftskipet "Norge" på vei til Nordpolen 1926
- Norge eneste land med territorier både i Nord og Syd - i Arktis og Antarktis – en bipolar tilstedeværelse: **Plansje 4**

POLARSTORMAKTEN - INTERESSER:

- Betyr at vi har interesser
- Følge av tidligere handlinger (historien)
- Må ivaretas innen rammen av et internasjonalt regelverk (avtaler)
- Hensyn til "internasjonalt aktørmiljø" (dvs. andre stater)
- Betyr at vi møter utfordringer
- Betyr at vi må ha en bevisst politikk mht. hva Norge som nasjon foretar seg i polarområdene.
- Har vi det? **Plansje 5** (forsiden av St.meld. 15). En del om de såkalte "nordområdene" men fint lite om Antarktis

ARKTIS VS. ANTARKTIS: SYMMETRI NORD-SYD? ...JA - OG NEI.

- Antarktis er mye fjernere
- Antarktis er mye kaldere (pga. jordaksens vinkel med Jordens bane rundt Solen); mye barskere klima
- Antarktis er en landmasse omgitt av hav – Arktis omvendt
- Antarktis' naturressurser langt mer utilgjengelige
- Følgelig: Arktis er mye viktigere for oss her i nord (Norge og andre stater)
- Forskjell mellom Arktis og Antarktis i politisk/folkerettslig henseende

ARKTIS - NORGES NÆROMRÅDER

- Arktis – definisjoner. Polarsirkelen, tregrensen, juli-isotermen på 10 grader C.
- **Plansje 6 og 7**: Viser de arktiske landenes plassering rundt Nord-Ishavet
- Norges plassering – innenfor Arktis og i den arktiske randsonen: Se Nord-Norge, Svalbard, Jan Mayen og våre nordlige havområder
- Norsk suverenitet og jurisdiksjon: Svalbard (1920-25); Jan Mayen (1929-30); NØS (1977); Vernesonen (1977); Delelinjeavtalen i Barentshavet (2011) – **Plansje 8**. NB! Samt kontinentalsokkelen
- Kort historikk: Hvordan Svalbard ble norsk, status (Svalbardloven, Gr.I.§ 1: "Kongeriket Norge er et fritt, selvstendig, udelelig og uavhengelig rike").

"NORDOMRÅDENE"

- Begrep kom i bruk fra tidlig 1970-tall (ukjent min barndom og ungdom)
- Ikke et geografisk begrep (ikke noe sted som heter nordområdene)
- Men et politisk begrep med et skiftende og elastisk innhold
- NB! Fleksnes og trekkspillet
- En ren syndflod av policy-dokumenter (offentlige styringsdokumenter; NOUer, Stortingsmeldinger m.v.) Se **Plansje 9**.
- Hvorfor "nordområdene" er blitt et politisk honnørbegrep? Henger sammen med at Norge er nordvendt, "Nord" har en nærmest mytisk klang i vår nasjonale bevissthet. Vi er "Landet under Nordstjernen", en 2 tusen km lang steinrøys opp mot Nordpolen, der ingen

skulle tru at nokon kunne bu. Norsk filmpris i Berlin for noen år siden med filmen "Nord". Poetisk uttrykk i Rolf Jacobsens dikt "Nord" (**Plansje 10** – les opp!).

- Hva består denne "nordområdepolitikken" i? Se **Plansje 11; 12; 13; 14; 15; 16** og **17** – En masse Gilde publikasjoner som forteller hva myndighetene gjør eller synes det er viktig å gjøre.
- Resultater av nordområdepolitikken? **Plansje 18** oppsummerer de "viktigste utenrikspolitiske målene". Innenriks- og utenrikspolitikk sauset sammen i et sammensurium av fagre men banale hensiktserklæringer
- Det viktigste som er oppnådd på det utenrikspolitiske område, er inngåelsen av Delelinjeavtalen med Russland i Barentshavet - resultatet av en lang forhandlingsprosess som ikke hadde noe å gjøre med "nordområdesatsing"

AKTUELLE UTFORDRINGER I NORD

- Svalbard: Forholdet til Russland og andre som kan finne på å ta seg til rette (forståelsen av Svalbardtraktaten)
- Ressursforvaltning: Fiskeriforbindelsene med Russland, EU m.v.
- Skipsfart: Spekulasjoner mht. kommersiell utnyttelse av Nordøstpassasjen eller andre deler av Nord-Ishavet (**Plansje 19; 20 og 21**)
- Spekulasjoner mht. konsekvenser av eventuelle klimaendringer (NB! Regionale – ikke "globale")
- Is-smelting? Mye is i år, Al Gores spådom om isfritt Polhav i 2014 (**Plansje 22**)

ANTARKTIS - VÅRE FJERNOMRÅDER

- Norges "biland": Bouvet, Peter I Øy og DML – **Plansje 23.**
- Historikk: Hvalfangsten, landnåm
- Forholdet til andre stater - krav og konflikter – **Plansje 24**
- DMLs manglende avgrensning mot nord og syd: Sektorprinsippet – **Plansje 25**
- Skyldtes hensynet til vår politikk i Arktis, hvor våre krav på Franz Josef Land og Sverdrup-øyene var blitt overkjørt av USSR og Canada, som støttet seg på Sektorprinsippet.
- Har i dag kun historisk & kuriositetsmessig interesse
- Bilandsloven(e)

INTERNASJONALE AVTALER - **Plansje 26**

- Antarktistraktaten (1959-1961):
Opprinnelig 12 parter: Kravshaverne + øvrige deltagere i IGY-samarbeidet.
- La suverenitetskravene/konfliktene "på is"; ingen nye krav eller utvidelse av gamle; demilitarisering; atomforbud; vitenskapelig samarbeid
- Konsultasjonsordning – ATCM-møtene
- Selkonvensjonen 1972
- CCAMLR ("Krillkonvensjonen" – 1980-1982): Miljøvern og ressursforvaltning på havet
- Miljøprotokollen (1991) – Miljøvern og 50 års moratorium på ressursutnyttelse syd for 60 grader

CCAMLR

- Kommisjon som regulerer vern av havmiljø og forvaltning av fiskeressursene i enorme havområder - **Plansje 27**
- 25 medlemmer, vedtak ved konsensus
- Dominert av miljøverninteresser; Norge + noen få til har også fiskeriinteresser
- Norge fisker tannfisk og krill. Totalfangst av krill 2012-13 ca. 200 tusen tonn, hvorav norske fartøyer ca. 60 prosent - **Plansje 28**
- Tannfisk: Ervik Havfiske - fartøyet "Seljevær"
- Krill: Aker Biomarine – fartøyene "Saga Sea" og "Antarctic Sea"; og Olympic Seafood – fartøyet "Juvel" – **Plansje 29.** Bærekraftig fiske jfr. MSC-merket

MILJØVERN VS. NÆRINGSVIRKSOMHET

Plansje 30

- Jeg var leder av Norges delegasjon til siste 2 CCAMLR-møter. Sterkt press fra miljøinteresser (stater + NGOer)
- Særlig aktuelt konflikttema: Marine verneområder (MPA)
- P.t. to forslag som vil berøre fisket i mange mill. km²: Ett fra USA & NZ (Rosshavet); ett fra Australia, Frankrike og EU (Øst-Antarktis).
- Norge prøver å være "brobygger" – vanskelig balansegang, lett å møte seg selv i døren
- ARK – Association of Responsible Krillfisheries

HVA MED BOUVETØYA ?

- Utenfor Antarktistraktatens virkeområde – omfattes ikke av traktatens forbud mot nye krav eller utvidelse av gamle
- Dette har betydning både mht. spm. om kontinentalsokkelen og mht. spm. om økonomisk sone.
- Kontinentalsokkelen: Norge har lagt frem dokumentasjon for FNs kontinentalsokkelkommisjon, som trolig vil anerkjenne vårt krav
- Vi har ikke opprettet noen EEZ, men har rett til å gjøre det (UNCLOS)
- Jeg synes vi bør gjøre det snarest, av hensyn til våre fiskeriinteresser
- Samtidig fare for at miljøvernkrefter vil opprette en MPA rundt Bouvet